

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

21. MAI 1932. A.

Nr. 5

KÜMNES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit. Toimetaja: F. Wellner.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas „ 2.50	uul. Nr. 12.	10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, ⅛ lhk.
1923 aastak. „ —.50	Telefon Nr. 452-72.	Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
1924 „ „ 3.—	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	Dokumentide kaotamise kuulu-
1925—1931 a. ä „ 5.—	linna osakond Nr. 609.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Vallaomavalitsuse korraldus — J. Jans	Lhk. 71
Vastolusi Aleviseaduse tõlgitsemisel L. Kahkra	„ 77
Omavalitsuste järelvalve võimupiiridest — K. V.	„ 80
E. Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest	„ 81
Riigikohtu seletusi	„ 84
Küsimusi ja vastuseid	„ 84
Kuulutusi	„ 70

Kuulutatakse maksvusetaks:

- 1) Mari Juhani t. Siimanni hobusepass, väljaantud Talli vallavalitsuselt 30. jaan. 1921. a. nr. 245 all Jaan Tallo nimele.
- 2) Aleksander Jegori p. Baikovi hobusepass, väljaantud Mustvee vallavalitsuselt 27. XI. 1925. a. nr. 14 all.
- 3) Anna Hanstein'i hobusepass, väljaantud Lihula vallavalitsuselt 22. jaanuaril 1926. a. nr. 2 all.
- 4) Jaan Jüri p. Remmelgas'i hobusepass, väljaantud Kolovere vallavalitsuselt 17. nov. 1925. a. nr. 124 all.
- 5) Jüri Mitrovsky hobusepass, väljaantud Keina vallavalitsuselt 1. veebr. 1921. a. nr. 226 all.
- 6) Kristjan Jahu hobusepass, väljaantud Kioma vallavalitsuselt 23. dets. 1920. a. nr. 146 all.
- 7) Kristjan Jahu hobusepass, väljaantud Kioma vallavalitsuselt 23. märtsil 1927. a. nr. 3. all.
- 8) Jakob Kõhu hobusepass, väljaantud Kõrgesaare vallavalitsuselt 3. septembril 1922. a. nr. 953 all.
- 9) Jüri Sardise hobusepass, väljaantud Esna vallavalitsuselt 12. sept. 1929. a. nr. 121 all.

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.**„OMA“****Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—**

toimetab

tule-,**elu-,****rahe-,****koduloomade-,****murdvarguse- ja****klaasikindlustusi.**

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59.

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rüütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

Ilmub lähemal ajal köidetult**Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta.**

40 vihku, à 32 lhk.

Ettetellimine avatud.

Ettetellijatele tuleb maksma Sundnormide kogu nahkköites, kullatud nimetusega nahal, 25 kr., broshüüritult 23 kr.

Väljaandja: *Eesti Maaomavalitsuste Liit, Tallinna.*

Vallaomavalitsuse korraldusest.

Joh. Jans.

(Järg.)

1874. a. kaotati nekrutite andmise kohustus, sest 25. aastase väeteenistuse asemel seati sisse üldine sõjateenistuse kohustus kuueaastase teenistusaajaga. 1885. aastal kaotati pearaha. 1887. a. muudeti solidaarne vallaliigete vastutus riiklike kohustuste täitmise eest. See viimane muutus tegi hingekirjavalla sisuliselt asjatuks, kuigi ta vormiliselt edasi püsima jäi. Tagajärjeks aga oli suurem liikumisvabadus. Edasi: 1888. a. seati sisse urjadnikute instituut, 1906. — nõndanimetatud strašnikud. Kõik see vähendas vallavanema politseilisi ülesandeid.

Ka põliste vallaomavalitsuslike ülesannete alal tuli muutusi. 1904. a. kaotati ära vallamagasiarit ja asetati magasinikapid. See muutus oli silmapaistvaks kapitalistliku arenemise tunnuseks. Magasinikapid kadus omakorda 1917. a. revolutsiooni keerises.

1917. a. sündmused olid ettevalmistatud valitseva majandusliku arenguga, mis suurte ilmariikide kujunemise kõrval arendas ka rahvuslikku kultuuri. Enneolematud läbikäimise abinõud ühes kultuurisaavutiste piiramata reproduktsiooni võimalustega soodustasid ühise kirjakeele ja aja- ning muu kirjanduse soetamise läbi inimeste koondumist rahvuslikeks üksusteks. Anton Menger tähendab, et mida ristisõdade ajal oli usk, seda on nüüd rahvuslus. Kuna Venemaa ja Austria ei olnud ühtlased rahvusriigid, siis hakkasid nad, kui sõja läbi esile kutsutud kõlbline ja majanduslik korralagedus riikliku organismi oli nõrgendanud, lagunema. Kuna rahvas soldatite näol oli sõjariistus, siis sai uutest riikides võim organiseeritud demokraatlike põhimõtete kohaselt. Nii-sugustel oludel toimus ka 1917. a. 30. märtsi seadus „Eestimaa omavalitsuse ajuti-sest korraldusest“, mille § 15 ühenduses elluviimise määruste V osa § 2-ga eesti valla korralduse aluseks tunnustas üldise, rippumata soost, otsekohese, ühetaolise ja salajase hääletamise, mille juures vähemuse esitus pidi kindlustatama. Seadusega vallanoogude valimise kohta 4. apr. 1921. a. (R. T. nr. 26 — 1921) pandi valdade kohta maksma üldine proportsionaalne valimisõigus, mis oma alustes

muutmata jäetud ka praegu maksva 1926. a. vallavolikogude valimisseadusega (R. T. nr. 97 — 1926). Valla esituskoogu on volikogu, kes valib vallaomavalitsuse. Revolutsioon kaotas seega 1866. a. maksva kihilise valla esituse. Peale selle tehti vald kõikseisuslikuks. Mainitud 1917. a. 30. III. seadusega kaotati mõisapolitsei ja hingekirjad ning kõik maal asuvad elanikud loeti võrdseteks valla elanikkudeks ja alluvaiks vallaomavalitsusele. Valdade territoriaalsetes ulatuses suuri muutusi pole olnud. Samuti ei muutnud vallaomavalitsuse kui avalikõigusliku juriidilise isiku iseloom.

Mis puutub vallaomavalitsuse kompetentsi, siis on seda muudetud ja täiendatud paljude seadustega. Mainime neist mõned tähtsamad.

Politsei korralduse seadusega 17. dets. 1919. a. (R. T. nr. 4/5 — 1920.) on kaotatud vallaomavalitsuse (vallavanema) politseilised funktsioonid.

Valla ülesanded hoolekande alal on põhimõtteliselt normeeritud 1925. a. hoolekande seadusega (R. T. nr. 120/125 — 1925.), kuid on veel teisi seadusi, mis hoolekande ala puudutavad.

Hoolekande seaduse § 2 lausub:

„Hoolekannet või abiandmist korraldab see valla, alevi või linna omavalitsus, kelle piirkonnas viibib abitarvitaja abipalumise ajal“.

Sama seaduse § 19 järele on abisaamise õigus tingitud kogukonnas pikemat aega abitarvitamata elamisest (vähemalt üks aasta kolme viimase aasta jooksul enne abitarvitaja seisukorda sattumist). See on tähtis määrus toetuselukoha (Unterstützungswohnsitz) suhtes. Toitlustamise ja külvi alal praegusel ajal vallal kohustusi ei ole. See on keskvalitsuse korraldada.

Rahvahariduse alal, kui võtame teise ajalooliselt vanema vallaomavalitsuse tegevusala — on vald kohustatud avalikke algkoole asutama ja ülevalpidama (Aval. algk. sead. § 24, R. T. nr. 155/156 — 1922.), peale selle veel avalikke raamatukogusid (Aval. raamatuk. sead. § 2, R. T. nr. 77/78 — 1924.).

Hoolekanne ja rahvahariduse eest hoo-

litsemine on praeguse vallaomavalitsuse tähtsamad ja raskemad ülesanded. Ülejäänud osas on meie vallavalitsus igasugu administratiivsete ülesannete täitja. Näiteks:

Vallavalitsustes peetakse perekonna-seisu kirju ja valimismimekirju. See vastab endisele hinge kirjapidamise kohustusele.

Vallavalitsus annab igasugu tunnistusi välja, on seega tähtsamaks ametlikuks informatsiooniks allikaks.

Vald on primäärne igasugu kohustuste määramise ja hindamise toimetamise ringkond ja vallavalitsus kohaliku rahva esitaja toimingute täitmisel. Ta arvestab ja nõuab politsei abil sisse makse, jagab kohustusi jne. jne. Seadusi, milles vallaomavalitsuse ülesandeid ette nähakse, loetakse praegu ligi sajani (mul on nimekiri, mis juba vististe 1924. a. kokku seadud, kus on ülesloetud 80 seadust). Kokkuvõttes võib ütelda, et vallavalitsus on meie administratiivaparaadi tähtsam täidesaatev organ. Selles mõttes on tegelik elu täies kooskõlas põhiseaduse § 75.

Ajaloolist ülevaadet lõpetades tähendan veel ainult kahe olulise asjaolu peale meie vallaomavalitsuse korralduses.

Järevalve vallaomavalitsuse tegevuse üle pärisid eriseaduse alusel talurahva asjade komissaridelt maavalitsused ja vallavolikogu otsuste tühistamine sünnib administratiivkohtu korras seaduse rikkumiste pärast, kuna otstarbekohasuse üle üldiselt järevalvet ettenähtud ei ole.

Vald ei ole oma sissetulekute asjas enam täiesti autonoomne, vaid ripub keskvalitsusest.

Kokkuvõttes võib konstateerida järgmist:

Eesti vallaomavalitsus on ajalooliselt tekkinud küllakogukonnana ja on territoriaalselt lõpulikult kujunenud mõisakogukonnaks, kuna tegelikult kohalikuks võimuks oli esialgu mõisavalitsus, ja tema kompetents ning järevalve korraldus on aja jooksul muutunud oludele vastavalt ja kohanedes riiklikule korraldusele. Vald, kui omavalitsuse asutis, on meil alati olnud riigi administratiivorganisatsiooni algrakuks. Kihelkonnaga ei ole endisel Vene Läänemeremaade vallal midagi ühist.

Enne kui küsimusele, missugused oleks meie soovid eesti vallaomavalitsuse reformi suhtes, vastata, tõmbame mõne paralleeli välismaade kogukondliku korralduse alt.

VI.

Võrdlus suure naabri Venemaaga, millega meid ajaloolised mälestused ja geograafiline seisukoht seovad, paistab vist paljudele iseäralisena, kui mitte võimatu, poliitiliste olude suure lahkumineku tõttu. Kuid mõndagi huvitavat ja õpetlikku leiame sealtki.

Nõukogude Venes on olemas küla- ja vallakogukonnad, silmnähtavalt tsaariaegsetel küla- ja vallaterritooriumidel kujunenud. Administratiivne algrakuke on küla, millel on oma nõukogu ja täidesaatev komitee. Valla esituskoguks on külanõukogude esitajate konverents, kes valla täidesaateva nõukogu valib. Vallanõukogude esitajate konverents valib kreisinõukogu jne. Küllakogukonnas peab olema vähemalt 400 elanikku.

Mis Nõukogude Venes tähelepanu väärt, see on valju alluvuse vahekord. Külanõukogude kohta tähendatakse vastavas Üldvene Kesktäidesaateva Komitee otsuses (§ 17):

„Sõnakuulmatuse, kõrgemate valitsusvõimuorganite määruste ebatäpse täitmise jne. eest võivad külanõukogude (resp. täidesaatevate komiteede) liikmed kreisi täidesaateva nõukogu presiidiumi poolt ametist tagandatud ja kohtu alla antud saada“.

Valla täidesaateva nõukogu kohta tähendatakse vastavas määruses:

„Valla täidesaatev komitee allub kreisi täidesaateva komiteele...“ ja edasi:

„Valla täidesaateva nõukogu esimees annab oma tegevusest aru kreisi administratiivosakonnale ja on vastutav kreisi täidesaateva nõukogu presiidiumi ees kõige valla täidesaateva komitee tegevuse eest“.

Kõva käe pooldajad leiavad Nõukogude Vene omavalitsuse alalt ideaalse eeskujuga, millele ligi ei saa prantsuse—saksa nõndanimetatud bürgermeisterei-süsteem, mida allpool puudutame Belgia omavalitsuse korralduse vaatlemise puhul. Vallanõukogudest alates on kõigi kõrgemate valitsus-asutiste valimised kahe, kolme ja neljakordsed, rääkimata sellest, et üldine valimisõigus üldse puudub. Ajaloo pendel on teisele poole üles käinud.

Saksa—Austria, mõlemaid riike võib ühes vaadelda, omavalitsuse arenemine on õpetlik.

Kõige pealt konstateerime, et Balti endiste saksa asutiste korralduses, mitte väljaarvatud vallaomavalitsus, nii mõndagi

saksast, eriti Preisimaalt, laenatud oli. Üle riigi ühtlasi asutisi pole aga Saksamaal senini olnud, osariikide süsteemi tõttu. Ja saksa ajalugu on kaunis kirju. Puudutame sellepärast ainult mõnda põhimõttelist momenti saksa omavalitsuse arenemise alal.

Kui Preisimaa Napoleon I käest sõjas lüüa sai ja ühes prantsuse vägedega ka prantsuse revolutsioonilised ideed maale tungisid, anti 19. nov. 1808. a. nõndanimetatud Steini linnaseadus, milles oli ette nähtud liberaalsel alusel valitud volikogu valitud linnavalitsusega (n.n. Magistratsverfassung). Kui prantslaste hirm lahtus ja Napoleon St. Helena saarele oli paigutatud, hakati antud linnaseadust kärpima. 1853. a. Preisi linnaseadusega muudeti 1808. a. linnaseaduse alused lõpulikult ära, missugune olukord kestis kuni ilma sõjani.

Preisi maakogukonnad said alles 1891. a. kogukonnaseaduse, mille aluseks oli n.n. Bürgermeistereiverfassung. Selle järel oli kogukonna täidesaatva võimu esitajaks valitsuse ametnik, rääkimata piiratud valimisõigusest ja mõisapolitsei allesjätmisest. Teistes Saksa osariikides toimiti analoogiliselt. Ilmasõjas lüüasamine laiendas jälle omavalitsuse aluseid demokraatia suunas.

Austria sai 1848. a. revolutsiooni järeldusel 1849. a. krahv Stadioni liberaalse kogukonnaseaduse (Gemeindeverordnung), ühise linna ja maa kohta, millega sisse seati valitud kogukonnaesitus iseseisva tegutsemisõigusega ja millega muu seas Autrias kõrvaldati meile tuntud mõisapolitsei, mis Preisis alles 1928. a. (täpselt aastat ei mäleta) minister Seweringi algatusel kaotati (18.000 mõisaringkonnas). Valimisõigus ei olnud üldine, vaid valimisõiguslikud olid maksudemaksjad.

Austrias 1849. a. kogukonnaomavalitsus likvideeriti varsti valitsuse korraldustega (1852—1854), kuid 1862. anti uus seadus, mis omavalitsust jälle 1849. a. seaduse põhimõtetel elustas. See maksis kuni ilmasõjani.

Piirdudes nende märkustega kogukonnaomavalitsuse arenemise kohta Austrias ja Saksamaal, toon veel andmeid saksa maakogukondade suuruse kohta.

Baieris on üldse 8025 omavalitsuslist üksust, nendest alla 2000 elanikuga maakogukonda 7648. Alevikke jne. 2000—5000 elanikuga on 274, üle 5000 elanikuga linne on 103.

Baadenis on üldse 1557 kogukonda, nendest alla 2000 elanikuga maakogukondi 1356.

Preisimaa ja teiste saksa osariikide suhtes ei ole vastavaid andmeid käepärast, kuid terve Saksamaa kohta on kokkuvõte: 72.199 kogukonda alla 2000 elanikuga; keskmise elanikkude arv 360 inimest; kogukonna pindala keskmiselt 6,3 r.-km. (Toodud keskarvud on ainult aritm. keskmised).

Saksa omavalitsus on mitmeastmeline (vald, kreis, provints, vahepeal veel järevalve ringkonnad nõndanimet. Regierungsbezirke).

Huvitav on meie vallaomavalitsuse võrdlus Soomega.

Soome kogukond kujunes välja kirikliku organisatsioonina kihelkonna territooriumil. 1650. a. anti rootsi võimude poolt vaimulikkudele õigus kihelkonna koosolekuid pidada. See oli omavalitsusliku tegevuse algus.

1865. a. lahutati kiriklik kihelkond ilmalikust kogukonnast ja anti viimasele tema tegevuseks ajakohane seaduslik alus. Ajalooline paralleel on silmnähtav, kui meie meele tuleme, et eesti vald loodi lõpulikult 1866. a. ja et Venemaa suurte reformide tähtaastaks on 1864.

Maksev soome vallakogukonna seadus on jällegi pärit suurest üldisest murranguaastast 1917, millal meiegi vallaomavalitsus uuele alusele seati. Ja väga sarnane on Soome nüüdse kogukonnaomavalitsuse korraldus 1917. a. vene vallakogukonna seadusele, nii organisatsiooniliselt kui kompetentsi suhtes. Viimane on väga laialdane. Järevalve organisatsiooniks on kuberner. Kõigele sellele tuleb juure lisada, et Soomes peale kihelkondliku kogukonnaomavalitsuse mingit muud omavalitsuslikku asutust maaringkondade tarvis ei ole, kuna Senati komisjoni poolt 1912. a. soovitatud lääni esituskogud asutamata on jäänud. Soome kogukondade maa-ala on 291—2305 r.-km, elanikke 2800—8700.

Rootsis on samuti kui Soomeski kahe sugused kogukonnad-kihelkonnad: vaimulikud ja ilmalikud. On veel viimaste sihtühingud teede korrashoidmiseks. Kuid kogukondliku omavalitsuse kõrval on 1862. a. peale arenenud teise astme maaomavalitsus landstingide nime all, mille esituskogud 1924. a. peale valitakse üldise hääleõiguse alusel kodanikkude poolt, kes 27 a. vanad ja landstingi piirides elavad.

Läänis (kubermangus) võib mitu landstingi olla. Praegu on landstinge 25, nendest Kalmari läänis kaks. Landstingide ülesanded on aasta-aastalt kasvanud, kuid nende peaülesandeks on hoolekanne, mis suuri kulusid nõuab. Üldiselt sarnaneb rootsi landstingide tegevus meie maaomavalituste tegevusele.

Lääne-Euroopa omavalitsusi meeletuletades ei saa meie mööda inglise selfgovernment'ist, mida mõned pimesi meile eeskujuks soovivad. Kuid asjatundjad ütlevad, et inglise omavalitsuse korraldus ainult nendele tarvitamiseks kõlbab, kes temaga lapsest saadik kokku kasvanud. Ta on selle tõttu, et inglased väga suured traditsioonide austajad, väga ebahütlane, kuna igal krahvkonnal ja linnal omad õigused on, mis suhtes nad väga endist Baltimaade ametasutiste korraldust meele tuletavad. Kuna meie ei saa üksikasjadesse süvenema hakata, siis tähendan ainult, et 1894. a. saadik on inglise omavalitsuse korraldus kolmeastmeline: kihelkonnad, distriktid, krahvkonnad. Inglise kogukond on praeguseni väga kirikliku iseloomuga ja tema kompetents omavalitsuslikes asjades meie mõttes üsna piiratud. Arenemine läheb sinnapoole, et kihelkondadelt veel rohkem ülesandeid ära võtta. Kokkuvõttes ei ole meil inglastelt muud laenata, kui nende suur seaduse austus, mis sarnast asja, nagu rahukohunikku ja politseivõimu ühendamist, mille peale meie õudsusega tagasi mõtleme, väljakannatavaks on teinud.

Kõva kätt leiame peale Venemaa eriti Prantsusmaal.

Prantsuse kogukondlik omavalitsus on ka arenenud kiriklikust kihelkonna organisatsioonist. Kuid see arenemine katkestati Suure revolutsiooni aegu. 14. dets. 1789. a. dekreediga ühtlustati munitsipaalne organisatsioon üle terve Prantsusmaa. Valitud nõukogu ja valitsus, maire'ga eesotsas, olid nii linnas kui maal tema organid. Selle reformi mõte seisis selles, et revolutsioonist esile kerkinud valitsusele koha peal toetuspunkte luua. Ühtlane organisatsioon võimaldas tsentraliseeritud juhatust. Prantsuse kogukondade täielise ärarippuvuse keskvalitsusest tõi 17. veebr. 1800. a. konstitutsioon. Seati sisse nõunikkude ja maire'de nimetamine kogukondades alla 5000 elaniku.

Prantsuse omavalitsuslik korraldus on oma kujundamise ajast peale mitmesuguseid muutusi üle elanud, eriti nõunikkude

ja maire'de valimise või nimetamise suhtes, kuid põhijoontes on ta praeguseni püsinud. Prantsuse kohalik administratsioon on kolmeastmeline: kogukonnad (communes), valitud (1871. a. peale) maire'ga eesotsas, maakonnad (arrondissements) nimetatud sous-prefektiga ja nõukoguga eesotsas ja departemangud nimetatud prefektiga eesotsas. Nõukogu (conseil général) valitakse. Prefekt on üldine järelvalve organ korraldava võimuga. Asjaajamine on põhimõtteliselt rajatud sellele, et seadustega ametnikkude tegevust mitte täpsuseni normeerida, vaid anda võimalust äranägemise järele toimida. Järelvalve on ka otstarbekohasuse üle.

Omavalitsuslik kompetents on üldiselt analoogiline teiste maade omavalitsuste võimupiirkonnaga.

Prantsuse maakogukonnad on territooriumilt väiksed, keskmiselt umbes 13 r.-km., ja elanikkude arv 500. Kogukondi ühes linnade ja alevitega on 37.981. Maakondi 279. Departemange 90.

Prantsuse eeskujul on korraldatud ka Itaalia ja Belgia omavalitsus. Viimase kui väikeriigi — asumaad ei tule arvesse — omavalitsusliku organisatsioon võiks meid huvitada.

Belgia territoorium Euroopas on 30.400 r.-km. (Eesti — 47.600) ja temal on kogukondi 2320. Seega kogukonna pindala keskmiselt sama suur kui Prantsusmaal — 13 r.-km. (Eestis kuni 120 r.-km.) Elanikke on rohkem, sest rahvas elab tihedalt umbes 2500 hinge maakogukonnas (Belgias rahvast 6,8 miljonit). Selle juures tuleb ära märkida, et Prantsusmaal ja Belgias on seadus kogukondliku korralduse kohta maa ja linnakogukondade tarvis ühine. Ainult Pariisi jaoks on erand tehtud.

Valimisõigus on üldine jne. proportsiooniga. Valimisõiguslikud on 21 a. vanused isikud mõlemast soost, kes kuus kuud kogukonnas elanud. Passiivne valimisõigus on isikutel, kes 25 a. vanad ja kogukonnas elavad (on väljavõtteid). Kogukonna nõukogu volituste tähtaeg on 6 aastat.

Nõukogu volituste kohta ütleb seadus (30. III. 1836.):

„Le conseil règle tout ce qui est d'intérêt communal (§ 79, b)“.

Seda ütelist võib mitmeti seletada. Belgia omavalitsused (vallad, linnad) on oma laialdast tegevust tema põhjal aren-

danud, silmas pidades, et nende hooleks on kohalike huvide rahuldamine. Belgia omavalitsustel on seaduse järele avar tegevusvõimalus.

Järelvalvet teostatakse ka otstarbekohasuse üle. Järelvalve asutisteks on: väikestel kommuunidel — maakonna komisar, (commissaire d'arrondissement), suurematel provintsinõukogu alaline deputatsioon ning kuberner.

Omavalitsuste täidesaatvaks organiks on kogukonnaavalitsus (corps communal), mis koosneb bürgermeistrist (bourgmestre) ja abidest (või vanematest, échevins), kogukondade suuruse järele kuni 7 (Brüsselis). Naised võivad olla bürgermeistriks ja abideks, kuid abielus naised vajavad selleks mehe nõusolekut.

Bürgermeistrid nimetab kuningas, abid valitakse nõukogu poolt, kõik kuueks aastaks.

Kui valitsuse esitaja, bürgermeister käsitab politseivõimu. Kogukondlikke asju ajab ta kollegiaalselt oma abidega.

Mis puutub kogukondlike ülesannetesse, siis on nad analoogilised meie omavalitsuste ülesannetele, arvestades muidugi kohalistest oludest tingitud iseäraldustega.

Provintsiomavalitsuse kohta ütleb prof. M. Vauthier*), et tema peaülesandeks on järelvalve kogukonnaomavalitsuste üle. Provintsi omavalitsusel on aga ka sisulisi ülesandeid igasugu üldkasulikkude asutiste ülevalpidamise, teede, sildade ja kaanalide jne. ehitamise alal.

Täidesaatvaks organiks on juba nimetatud alaline deputatsioon. Valitsuse esitajaks järelvalve alal on kuberner.

VII.

Lõpetades mitmesuguste välismaa kogukondlike korralduste iseloomustust, tähendan, et olen katsunud vallaomavalitsuse korraldusest meie juures ja mitmes meile ligemal seisvas Euroopa riigis pilti joonistada, ilma milleta seisukohavõtmine võimata.

Minu ettekandest võib kõige pealt seda leida, et omavalitsuse reformid ja kontrereformid on seotud ajalooliste pöördementidega.

Prantsuse maksev kogukondlik korraldus loodi Suure revolutsiooni ajal ja lõpulikult seadis tsentralisatsiooni sisse Na-

poleon I konsuliks saadés: ta muutis omavalitsuste esindajad valitsuse poolt nimetatavaks. Maire'de valimine seati jälle sisse peale selle, kui Napoleon III Sedani juures sakslaste kätte vangi oli langenud. Napoleon I sõdade mõjul löödi Preisimaa 1808. a. liberaalne linnaseadus. Ka Balti talurahva priiikslaskmine ja kogukonnaomavalitsuse sisseseadmine on vaidlemata Prantsuse Suure revolutsiooni põrutuste mõju all sündinud. Austria sai 1848. a. revolutsiooni survel omale liberaalse kogukonnaseaduse (1849. a.), mis kohe tagasi võeti, kui revolutsiooni hirm möödaks oli. Uus liberaalne Austria kogukonnaseadus anti siis, kui Magenta ja Solferino juures 1859. a. lahingud olid kaotatud.

Venemaal lasti 1861. a. talurahvas pärisorjusest vabaks ja seati sisse kogukonnaomavalitsus ning semstvo Krimmi sõjas (1854—1856) lüüasaamise järele. Balti 1866. a. ja Soome 1865. a. kogukonnaseadused on sama ajajärgu meeolude sünnitused. Ilmasõja tagajärjed on veel lõpulikult väljaselgumata. 1917—1918. a. oli aga suur kuningate pankrottijäämine (die große Pleite der Könige), nagu üks Saksa diplomaat tähendanud. Nüüd oleme aga juba üldise demokraatia kriisini jõudnud, nagu avalikult seletatakse. Meie arutame omavalitsuse küsimust selle kriisi tähe all. Toodud ajalooliste meeletulemuste põhjal võime tõendada, et omavalitsuse küsimusel on tähtsal määral poliitiline ilme. Teiste sõnadega: küsimust võib tehniliselt nii või teisiti otsustada, arvestades rahva tahtega ja ühiskondlike jõu-vahekordadega antud ajaloolisel silmapilgul.

Kõike ülaltoodut arvesse võttes on minu seisukohad meie vallaomavalitsuse reformi suhtes järgmised:

1. Maksev vallaomavalitsuse korraldus, mis rajatud üldisele jne. valimisõigusele ja milles nõukogu kui korraldava ning vallavalitsuse kui täidesaatva organi funktsioonid eraldatud, mis juures järelvalve on olemas ainult seaduslikkuse üle, vastab põhimõtteliselt parematele ajaloolistele eeskujudele demokraatlike omavalitsuse alal. Ta ei või aga anda täiesti rahuldavaid tagajärgi sellepärast, et puuduvad täpsed ja kooskõlastatud seadused nii vallaomavalitsuse organite tegevuse normeerimiseks kui ka valla ülesannete kindlaksmääramiseks. Kooskõlastamata seadusandlus teeb vallaomavalitsuse tegevuse ebakindlaks ja ei võimalda järelval-

*) Précis du droit administratif de la Belgique, p. 52.

ve tagajärjekust. Seni kui valitseb senine olukord, ei ole oodata vallavalitsuse tegevuse paremaks muutumist ka siis, kui ajaloolistel eeskujudel valla ametikandjaid hakkaks keskvalitsus nimetama, või seatakse sisse piiratud valimisõigus. Viga on orgaaniline ja jääb veaks iga organisatorliku mooduse juures. Peab aga sellele juurde lisama, et meie vallaomavalitsus oma traditsioonide tõttu siiski rahuldavalt kõigi ülemineku aja keeruliste ülesannetega toime on saanud. Ei ole ametiasutusi, mis oleks paremini töötanud.

Valimise seaduse muutmist ja valla ametmeeste nimetamist valitsuse poolt ei luba ka meie vallaomavalitsuse traditsioonid: algusest peale, ka kõige mustematel aegadel on meie vallavolikogu ja vallavalitsus olnud valitavad, kusjuures valimisõigus on võrreldes teiste maadega olnud küllalt demokraatlik. Mõisate jagamise tõttu on meie küla peale revolutsiooni ka demokratiseerunud.

2. Meie valla suurus on normaalne ja ei kuulu üldiselt revideerimisele. Seda väidet tuleb põhjendada.

Meie kuulsime ülemal, et eesti valla keskmine maa-alaline suurus on kuni 120 r.-km. Elanikkude arv valdades on järgmine:

kuni 500 elanikuga . . .	12 valda
501—750 . . .	21 „
751—1000 . . .	25 „
1001—1500 . . .	75 „
1501—2000 . . .	63 „
2001—2500 . . .	65 „
2501—3000 . . .	32 „
3001—4000 . . .	56 „
4001—5000 . . .	14 „
5001—6000 . . .	11 „
6001—7000 . . .	1 „
7001—8000 . . .	1 „
8001—9000 . . .	1 „

Kokku 378 valda*)

Suure elanikkude arvuga on Petserimaa vallad, kus rahvatihedus on 125 in. r.-km. peale, kuna mujal Eestis on see arv 25.

Meie näeme siit, et eesti vallad on nii territooriumi suuruse kui ka elanikkude arvu järele Prantsusmaa, Belgia ja Saksamaa kogukondadest läbistikku palju kordasid suuremad. Ainult Soome ja Skandinaavia kogukonnad ületavad eesti valdu territoriaalselt, kuid elanikkude arvu suhtes jääb Eestile rekord: Soome

kõige suuremas kogukonnas on elanikke 8700, meil 9000. Meie vallakogukondade suurendamiseks ei leidu seega kusagil lääne-Euroopas eeskujut.

Ka ajalooline moment tuleb arvesse võtta. Meie mõisad ja nende alused vallad on kujunenud kohalikke maastikulisi olusid, peaaegjalikult soid ja metsi, arvesse võttes. Ajajooksul on looduslike taktistuste alal mõndagi muutunud, kuid selle asemel on teede võrk ja elanikkude harjumus juurde tulnud. Valdu territoriaalselt täieliselt ümberkorraldama hakata sünnitaks suuri sekeldusi. Kuid kõik see on mõeldav, ka ajaloolisi eeskujusi (näit. prantsuse kogukondade võrgu loomist) arvesse võttes.

Mida aga valla kujundamisel otsustavaks tuleb lugeda, see on vallaomavalitsuse kui riikliku administratiivorganisatsiooni algrakukese ülesanded.

Nende edukas täitmine on tingitud vallavalitsuse kättesaadavusest elanikkudele ja vallavalitsuse tegelaste inimeste ja olude tundmisest oma isikliku äranägemise põhjal. Vald, mis muutub nii suureks, et vallavalitsus ise teiste kaudu enesele teateid peab hakkama muretsema ja kus ta ise elanikkudele raskesti kättesaadavaks muutub, ei ole enam oma ülesannete kohane: tema asemele peab allüksus tekkima (Venes, näit., on valla allüksuseks küla). Meie valla territoorium on juba küllalt suur ja elanikkude arv üldiselt selle piirini viidud, kus vallavalitsuse ja elanikkude läbikäimiseks raskusi hakkab tekkima. Valla kantseleid on mitmel pool suureks paisunud: töötab kuni neli ametnikku (sekretär ja kolm abi). Ajanõuetest tingitud suuremad ülesanded hoolekande, rahvahariduse, teetegemise jne. alal tulevad teise astme omavalitsuse või riigiasutuste hooleks anda. Need ülesanded ei või valla reformeerimisel määravatena arvesse tulla. Igale omavalitsusele, suurusele vaatamata, võib niipalju ülesandeid peale veeretada, et ta rahaliselt neid kanda ei jõua. Riigidki on pankrotti jäänud. Ülesanded tulevad otsuste- ja jõukohaselt valida.

Meie vallaorganisatsioonile seadusandlikul teel uut tegevusalust anda pole senini korda läinud. On aga väljatöötatud kolm eelnõu.

Esimese projekti on Asutava Kogule esitanud 18. mail 1920. a. omavalitsuse komisjon. See on 7. sept. 1920. a. päevakorras olnud, kuid sisulise aruta-

*) Praegu 375.

misele asumata välja jäetud, põhjendusega, et Asutaval Kogul enam võimalik ei ole nii suure ulatusega küsimuse lahendamisele asuda.

Teise projekti on Vabariigi Valitsuse Riigikogule esitanud 11. XI. 1922. a. Ka see pole seadusandlikus kogus käiku saanud.

Kolmas projekt on Kohtu- ja siseministeeriumi poolt koostatud 1930. a. ja pole seni veel käiku saanud.

Nende projektide iseloomustuseks olgu järgmist mainida.

Asutava Kogu omavalitsuse komisjoni projekt on üldine omavalitsuse seadus, ühtlane linna, maakonna, valla ja alevi tarvis, selles suhtes silmanähtavalt prantsuse—belgia—austria eeskujul kasutatades. Ta sisaldab peale vallaomavalitsuse organisatsiooni ka kogukondlikku valimiseseadust, nagu seletuskirjas öeldud, belgia proportsionaalsüsteemi alusel koostatud.

Valla keskmine suurus on eelnõu järel 2000 elanikku.

Kogukonna omavalitsuse organiteks on valitud nõukogu ja valitsus: esimene kui korraldav, teine kui täidesaatev organ.

Järelvalve on ainult seaduslikkuse järel.

Kompetentsi kohta tähendatakse (§ 17):

„Kogukonnaomavalitsuse ülesandeks on üldse kohalikku avalikku elu korraldada ja kohalikkude elanikkude vajaduste eest hoolitseda, niisama ka keskvoimu poolt seaduslikul alusel peale pandud ülesandeid täita“.

Järgmises § loetakse siis üles, mis eriti kogukonnaomavalitsuse võimkonda kuulub.

Seaduse eelnõu teeb vahet kogukonna elaniku ja kogukonna liikme vahel. Viimane eraldub esimesest selle läbi, et tal on alaline elukoht kogukonnas. Viimane mõiste on kindlaksmääratud.

Eelnõu suuremaks puuduseks, mis ta vastuvõtmatuks tegi, oli asjaolu, et ta üldkogukonnaseadusena oli kavatsatud, kuna meil maa ja linn ajalooliste tradit-

sioonide põhjal üksteisest on eraldatud.

Valitsuse projekt 1922. a. sisaldab ainult vallaorganisatsiooni ilma valimiseseadusega. Tema iseäralduseks on see, et ta teeb vahet riiklike ja omavalitsuslike ülesannete vahel, mis suhtes ta ei ole kooskõlas põhiseadusega.

Vallavolikogu ja vallavalitsus on valitavad, kuid asjaajamise aluseks on siiski pandud nõndanimetatud Bürgermeistereiverfassung: vallavanem on tehtud valla peavõimumeheks, selle juures ka valitsusvoimu esitajaks.

Järelvalve on ka otstarbekohasuse üle. Valla suurus on arvatud miinimum 2500 elanikku.

Kolmas projekt, mis silmanähtavalt koostatud nende arvustuste mõjul, mille osaliseks sai 1922. a. eelnõu, on bürgermeistri-süsteemilt taganenud. On ainult järele jäänud vallavolikogu, vallavalitsuse ja vallavanema ülesannete üksikajalik ja minu arvates liialdatud üleslugemine.

Valla suurus on selles eelnõus arvatud keskmiselt 2000 elanikku.

Tehniliselt nõuab eelnõu hästi silumist, kui ta seaduseks peaks saama.

* *
*

Lõpetades oma ettekannet tuletan meele dr. Lorenz Steini (op. cit. lhk. 27) näpunäidet, et demokraatlik vallaomavalitsus on õigusliku riigi teisend miniatiivis. Käsitades omal alal õigusliku riigi põhiorme ja konstitutsioonilise riigi suuri valitsemise põhimõtteid, on kogukonnaomavalitsus elanikkude kasvatajaks riigikodaniku elule. Need märkused on maksavad iga omavalitsuse korralduse kohta.

Eesti vallakogukond, hiljem linnaomavalitsus, on meie rahvast iseseisva riikliku elu tarvis ettevalmistanud, seda peame eriti allakriipsutama. Meie omavalitsuse reformi suhtes seisukohta võttes tuleb seda tähtist asjaolu kõige muu kõrval hooliga silmas pidada.

Vastolusi Alevisaaduse tõlgitsemisel.

L. Kahkra.

1. Kas Alevisaaduse § 153 ja üldse selle seaduse kuues peatükk „Järelvalvest ja kaebamisest“ — paragrahvidega 153—160 on maksev, millise täitmist Kohtu- ja

Siseministeeriumi administratiivosakond Jõhvi ja Narva-Jõesuu aleviomavalitsuste revideerimiste järele Viru maavalitsusele saadetud korralduskirjas järelvalve kor-

*) Toimetuse ei jaga kõiki autori seisukohti, kuid et küsimus on leidnud tegelikus elus mitmeti tõlgitsemist, siis loeme kirjutise avaldamise asja selgitamiseks vajaliseks.

ras nõuab, samuti Linnade ja alevite maa- ga varustamise seaduse alusel aleviomavalitsuse nimele kinnistatud kinnisvarade võõrandamise korral, s. o. valvata, et alevivolikogude otsused, mis käsitavad liikumata varanduste omandamist, võõrandamist, pantimist, valitsemist ja laenu- de tegemist, esitatakse lähemale maavolikogu koosolekule kinnitamiseks, — peab vasta- ma eitavalt.

Olgu tähendatud, et Virumaal Vaba- riigi algpäevist seniseni sarnaselt pole ku- nagi toimitud ega pole ka seda nõutud, vaid maavalitsus on lubanud sellised alevivolikogude otsused järelvalve korras täitmisele.

Nüüd tekib küsimus, kas Aleviseaduse § 153 (Vene seadl. ja korrald. kogu 187, 1917. a., art. 1082) saab käsitada paral- leelselt uuemate sellelaadiliste normidega.

Omavalitsuse ajutise järelvalve sea- duse (RT nr. 78 — 1919. a., art. 149) § 10 alusel kõik senini maksivad omavalitsus- asutuste tegevuse järelvalve määrused, mis selle seaduse vastu käivad, kaotavad oma maksvuse.

Aleviseaduse §§ 153—160 on vastolus mitte ainult Omavalitsuste ajutise järel- valve, vaid ka teiste seaduste ja määrus- tega, millest allpool, sest veneaegne Alevi- seadus, kui vene oludes antud seadus, taot- leb tsentraliseeritud valitsemise sihti ka omavalitsuste majandusküsimustes, mida meie omavalitsuste suhtes öelda ei saa, kuna meie omavalitsused on majandusli- kult iseseisvad üksused.

Aleviseaduse terve kuues peatükk „Jä- relvalvest ja kaebamisest“ (§§ 153—160) on kaotanud maksvuse hilisema sellelaa- dilise — Omavalitsuse ajutise järelvalve seaduse peatükk B-ga — „Järelvalve kord- valla- ja aleviomavalitsuste tegevuse üle“.

Eestiaegse Omavalitsuste järelvalve seadusega on seaduseandja tahteks muuta endist veneaegset korda omavalitsuste jä- relvalve, eriti alevite suhtes, mille järgi järelvalve omavalitsusasutuste üle piirdub nende volikogude protokollide ära- kirjade, aruannete ja dokumentide ehk nende ära- kirjade tähtjaks esitamisega ning oma- valitsuste revideerimistega kohtadel. Koh- tu- ja Siseministril (isiklikult ehk oma esitajate kaudu) ja samuti maavalitsus- tel on seaduses ette nähtud tähtjal ja administratiivkohtu korras õigus avalda omavalitsuse otsuste vastu protesti, kui neis leitakse seaduse rikkumisi ja protesteeritud otsuseid kuni kohtu otsu-

seni panna seisma. Vastupidise arusaa- mise juures oleks olnud mõtetu panna maksma Omavalitsuste ajutine järelvalve seadus alevite suhtes, kuna veneaegse Aleviseaduse kuues peatükk korraldab jä- relvalvet aleviomavalitsuste tegevuse sea- dusandlikkuse üle mitte vähemas ulatu- ses, kui Omavalitsuse ajutine järelvalve seadus, ja seadusandlik delegatsioon Oma- valitsuse järelvalve seaduse maksma pa- nemisel asus seisukohal, et Aleviseaduse kuues peatükk ei ole meie oludele vastu- võetav.

Sellest nähtub, et 1919. aasta järel- valve seadusega on antud järelvalve asu- tusele ainult protesteerimise, kuid mitte kinnitamise õigus, — mida nõuab Aleviseaduse § 153. „Kinnitamise“ mõis- te üldiselt ja eriti maavolikogule „kinni- tamiseks“ esitamise nõue on meil seadus- andluses kadunud ja ka teistes seadustes ei leidu normi, kus oleks nõutud alevivoli- kogude otsuste kinnitamiseks esitamist maavolikogudele.

Kui täita kõne all olev Kohtu- ja Sise- ministeeriumi nõudmine, siis tuleks esi- tada massiliselt kinnitamiseks maavoliko- gule kõik järgmised alevivolikogude ot- sused: liikumata varanduste omandami- se, võõrandamise ja pantimise ning alevi kapitalide valitsemise kohta; lepingute sõlmimise kohta, milliste kestvuse aeg on üle kaheteistkümne aasta, samuti ka lae- nude kohta; vastutuste ja tagatiste alevi nimele võtmise kohta; maksude sissesead- mise kohta alevi heaks: äritunnistustelt, trahteriasutustelt, vooariidelt, eraisiku- te hobustelt ja sõiduriistadelt, koortelt, jalgratastelt ja automaatsõidukitelt, sa- muti ka eriliste rahaliste maksude kohta naturaalkohustuste asemel.

Et Aleviseaduse § 123 on täiendatud uute maksudega, siis kuuluvad siia veel järgmised maksud: paatidelt ja süsta- delt, kuulutustelt ja reklaamidelt, veo- ja kandekauplejatelt, kogukondliste kaalude tarvitamise eest, suvitajatelt, platside, turgude ja uulitsate tarvitamise eest põl- lusaaduste ja muude kaupade müügiko- haks, lõbustusmaks, liikumata varanduste lisamaks ja isikumaks; otsused väheväär- tusliste või vähetulutoovate varanduste maksustamisest vabastamise ja takside sisseseadmise kohta.

Kui ülaltähendatud alevivolikogu ot- suseid esitada maavolikogule kinnitami- seks, siis tuleks küll küsida, kas alevivoli- kogu, kui iseseisvalt otsustaja organi ole-

masolu on üldse vajaline ja mis temale iseseisvalt veel otsustada jääb.

Alevivolikogu sellekohasele laenu tegemise otsusele ei pea järgnema maavolikogu kinnitamine, sest meil on tegelikult teistsugune kord maksev alevite laenu tegemises ja sellelaadiliste lepingute sõlmimises, näiteks:

Elukorterite ehituslaenu seadusega (RT nr. 49 — 1922. a., art. 21) anti toetuslaenu aleviomavalitsustele elukorterite ehitamiseks kuni 50 aasta peale. Selle seaduse elluviimise määruste alusel (RT nr. 80 — 1922. a. — määrused elukorterite ehitamiseks antava riikliku ehituslaenu kohta) riiklikku ehituslaenu anti omavalitsustele ehituslaenu võlakohustuste vastu. Laenu saamiseks tuli saata ära kiri asjaomase omavalitsuse seaduslikku jõusse astunud otsusest, millega ehitusettevõtte jaoks riikliku ehituslaenu tingiv omavalitsuslik ehituslaen lubatud. Iga väljavõetud summa vastu andis omavalitsus Rahaministeeriumi poolt kindlaks määratud kujulise võlakohustuse 40—50 aasta peale; selle seaduse järgi alevid on vastutavad ja ühtlasi kohustatud $\frac{1}{7}$ osa lisandama omavalitsuse summadest riiklikule laenule.

Samuti lepingute sõlmimiseks kestvusega üle 12 aasta, maavolikogu sanktsiooni ei nõua ka Koolimajade ehitusfondi seadus (RT nr. 41 — 1928. a.), mille järgi omavalitsustele antakse laenu kuni 35 aastani. Samuti Koolimajade ehitusfondi määruse (RT nr. 87 — 1928. a., art. 525) § 10 alusel saadud laenusumma peale laenuaaja omavalitsus annab riigikassale võlakohustuse, mille järgi tal ei ole õigust kuni laenu kustutamiseni laenu abil soetatud maja võõrandada ega pantida ilma riigikassa nõusolekuta, — järjekult maavolikogul puudub õigus sellesse toimingusse vahele segada. Selle seaduse järgi laenuvõtjad-alevid võtsid laene, olles seejuures vastutavad laenude kogusumma eest terve oma varanduse ja sissetulekutega. Täheleb, et meie seadusandlus on arenenud Aleviseaduse § 153 peatükk VI „Järevalvest ja kaebamisest“ — vastupidisele suunale, millega seletatavad elukorterite ehituslaenu ja koolimajade ehitusfondi seaduste täitmise kord, kus vastavad komisjonid, millisesse koosseisu kuulusid ka Kohtu- ja Siseministeeriumi esitaja, laenude andmisel pole nõudnud alevitelt nende otsuste kinnitamist maavolikogu poolt.

Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse alusel (RT nr. 13 — 1927., art. 911) alevivolikogu võib ehituskruntidena maid kaubandusliikkude ja tööstuslikkude ettevõtete asutamiseks anda. Väljaandmisele kuuluvaid maid ei või omavalitsused Põllutööministeeriumi loata pantida, võlgadega ega teiste kohustustega kolmandate isikute kasuks koormata; ehituskrundi saajad kinnitab linna- või alevivolikogu linna- või alevivalitsuse ettepanekul. Aleviomavalitsuste omandamisõigus maade kohta kinnitati põllutööministri või tema voliniku (seaduse § 5) ja vastava omavalitsuse esitaja poolt allakirjutatud vastava teadaande põhjal. Järjekult ka selle seaduse alusel aleviomavalitsused omandavad ja müüvad ehituskrunte eraisikutele pikaajaliste lepingute alusel. Maade kuivatamiseks ja tasandamiseks turgude, platside ja tänavate rajamiseks ning kanalisatsiooni sisseseadmiseks võib aleviomavalitsus põllutööministri loal (RT nr. 42 — 1928. a., art. 245) ehituskruntidena väljaantavaid maid (määruse § 10) pantida ja kohustustega kolmandate isikute kasuks koormata.

Ka takside kinnitamise õigus ei kuulu maavolikogu kompetentsi, sest näiteks, Tapamajade ja liha järevalve seaduse (RT nr. 108 — 1923. a., art. 94) § 29 järele on tapamaja omanikul õigus kohaliku omavalitsuse ettepanekul põllutööministri poolt kinnitatud taksi järele maksu võtta.

Neist näidetest on küllaldaselt selge, et toodud küsimuste otsustamise kinnitamine maavolikogu poolt on rohkem kui asjata ja pealegi vastolus maksvate seadustega. Et Aleviseaduse § 153 ei võimalda teha mingeid erandeid, kuigi mõningad toimingud kuuluvad keskvalitsuse kinnitamisele (tapamaja taksid) oleks kõige otstarbekohasem vastavalt elu normeerida.

2. Teiseks vaatleme Aleviseaduse § 62 alusel alevivolikogudelt vastu võetud sundmäärusi kauplemise aja kohta.

Aleviseaduse § 62 põhjal alevivolikogudel on õigus anda alevielanikkude jaoks ainult järgmisi sundmäärusi: ehituste; tulikahjude ärahoidmise abinõude; tulikahjude kustutamise; torude, tiikide, kaevude, kraavide, looduslikkude veejooksu kohtade, sildade, tamm-teede ja parvede puhtuse ning korrashoiu; veerikkumise ärahoidmise abinõude; lõppenud loomade koristamise ja hävitamise; õuede puhastamise; laatade, turgude ja basaaride si-

semise korralduse kohta; kaubandusliste, tööstusliste ja käsitööstusliste asutiste pidamise kohta tervishoidlikes suhtes; toiduainete müügiiruumides puhtuse pidamise ning nende ainete kahjutuse kindlustamise; loomade tapmise; nakkus-, epideemiliste ja kohalikku haiguste ärahoidmise ja lõpetamise ning alevi piirides aedadele, juurvilja aedadele ja teistele kultuuridele kahjulikkude putukate vastu võitlemise kohta.

Selles paragrahvis (pkt. h.) räägitakse küll laatade, turgude ja basaaride sisemisest korraldusest, ent mitte kauplemise aja fikseerimisest, mida laiendavalt seletada ega kohaldada ei saa. Järjekult sellest paragrahvist järgneb, et kauplemise aja kohta alevivolikogudel pole õigus anda sundmäärusi.

Kuid kuidas on tegelik olukord?

Meil ei ole vististi ühtegi alevivolikogu, kus kauplemise aja sundmäärusi alevi piirkonnas Aleviseaduse § 62 alusel poleks vastuvõetud ja kõrgema järevalve asutise — Kohtu- ja Siseministeriumile need saadetud avaldamiseks „Riigi Teatajas“. Sel juhul ministerium on alevivoli-

kogude kauplemise aja sundmäärused leidnud kooskõlas olevat „praktilise eluga“, kuigi alevivolikogude poolt kokkuseatud ja vastu võetud sundmäärused ei tohi vastu käia maksvatele seadustele (Aleviseaduse § 63), samuti ka varem samades asjades maavolikogudelt antud sundmäärustele. Maavolikogu poolt sundmääruse andmisel samas asjas, mille kohta alevi piirkonnas juba maksab alevivolikogu sundmäärus, kaotab viimane jõu ainult sel juhul, kui see on maavolikogu sundmääruses ettenähtud. Alevivalitsuste õigusele, korraldada kauplemise aega, räägib vastu ka Kaubanduslikkude, ladude ja kontorite normaali-puhkeaja kindlustamise seaduse § 5 (VSK, 1907. a., nr. 150, art. 1150 ja RT nr. 57 — 1930.) ja lõpuks Piirituse ja alkoholist jookide müügi seadus (§ 38), kus tähendatud, et kauplemise korra- ja aja kindlaksmääramine pannakse linnades linnavolikogude, alevites ja valdades — maavolikogude peale.

Praktilisest seisukohast ei peaks kehtima sarnaste alevivolikogude sundmääruste vastu olema, kuid õiguslikust seisukohast tuleb nõuda, et sundmäärused olgu kooskõlas seadustega.

Omavalitsuse järevalve võimupiiridest.

Selle küsimuse kohta on väelusi olnud juba varem ning seda puudutati uuesti „Päevalehes“ 8. apr. s. a. nr. 95 artiklis: „Alevivalitsuste võimupiirid majandusliku küsimuste otsustamisel“, kus kirjutise autor oli asunud küsimuse selgitamisel liialt kitsale ja ühekülgele seisukohale. Alevivalitsuste võimupiirid sellel alal üldjoontes on ühtlased kõigi teiste omavalitsuste võimupiiridega, välja arvatud linnavalitsused, kellele iseseisev majanduslik tugevus ulatub kaugemale, kuid ikkagi äramääratud piirideni. Omavalitsuste tegevus kuulub üldiselt järevalveasutise sisulisele kontrollile ja omavalitsuste organite poolt tehtud otsused järevalveasutise kinnitamisele. Järevalve võimupiirid omavalitsuste tegevuse sisulise kontrolli kohta on nähtud ette ainult veneaegsetes seadustes. Eestiaegne omavalitsuste ajutine järevalve seadus määrab järevalve asutised ja seaduslikkuse mõttes järevalve korra, puudutamata jättes vene seadustes ettenähtud sisulist järevalvet ja selle teostamise korda.

Kuna eelnimetatud artikli autor, kes

teatavasti järjest soovib teada saada Riigikohtu autoriteetset seletust ja seisukohata, siis käesolevaga tahan ette tuua seni avaldatud seletusi ja seisukohti.

Linnaseaduse § 79 määrab, et siseministri kinnitamisele kuuluvad muuseum linnavolikogude järgmised otsused: 1) linna päralt olevate liikumata varanduste võõrandamine, 2) linna nimel laenude tegemine, 3) lepingute tegemine teatud ulatuses ja aja peale, jne. Sama seaduse § 110 ütleb, et volikogu poolt kokkuseatud sundmäärused teatatakse siseministrile, kes niisugused sundmäärused, millega ta nõus ei ole, saadab kahenädalise tähtaja jooksul ühes oma märkustega volikogule tagasi uueks läbivaatamiseks.

1922. a. siseminister saatis tagasi Tallinna linnavalitsusele niisuguse sundmääruse, millega ta ei nõustunud ja tegi linnavalitsusele ülesandeks sundmäärus anda volikogule uueks otsustamiseks. Kuna linnavalitsus ei täitnud siseministri korraldust, palus viimane rahukogu sundida linnavalitsust täitma antud korraldust. Rahukogu rahuldab siseministri protesti

ja tegi linnavalitsusele ülesandeks sundmäärus anda volikogule uueks otsustamiseks Linnasead. § 110 kohaselt. Rahukogu otsuse peale linnavalitsuse volinik andis revisjonikaebuse Riigikohtule, toetudes seisukohale, et Järelevalve seadusega 11. okt. 1919. Linnaseaduse §§ 79 ja 110 on kaotanud maksvuse.

Riigikohus oma otsuses 15. juunist 1923. nr. 44 (Toim. nr. 623 — 1923) seletas:

„Omavalitsuse-asutuste peale tuleb vaadata kui riiklikkude asutuste peale, sest nende kaudu teostab valitsemist kohapeal riigivõim (Põhs. § 75). Linnaseaduse peale linna asjade otsustamisest, millistel üldine tähtsus ja millistega kitsendatakse kodanikkude õigusi, kuhu kuuluvad oma iseloomu poolest kõik sundmäärused, tuleb vaadata kui valitsuse kaastegevuse või ühe teatavat liiki linnaasjade sisulise otsustamise momendi peale, mis pärast Tallinna linna endist vaatekohta, et 1917. a. 9. juuni Linnaseaduse §§ 79 ja 110 edasi maksvad on ka pärast 1919. a. 11. okt. Aj. järelevalve seaduse ilmumist, tuleb õigeks ja seadusega kooskõlas olevaks lugeda“.

Analoogiline asi oli arutusel Riigikohus 24. okt. 1924. a. Pärnu linnavalitsuse kaebuse puhul. Selles otsuses Linnaseaduse § 110 maksvuse kohta Riigikohus muuseas seletas :

„Küsimus, kas ei ole see seaduse paragrahv oma maksvuse kaotanud Omavalitsuse ajutise järelevalve seaduse ilmumisega, on juba Riigikohtus arutusel olnud (Adm. osak. toim. nr. 683 — 1923. a.) ja on eitavalt otsustatud, kuna tähendatud seadus ainult reguleerib, kuidas tuleb teostada järelevalvet omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle ja ei puuduta sugugi Linnasead. § 110 järele Valitsuse organitele antud õigust teatavat liiki asju sisuliselt otsustada“.

Eelnimetatud Riigikohtu otsuste põh-

jal võib konstateerida, et Aj. omavalitsuste järelevalve seadus pole muutnud veneaegsetes seadustes antud omavalitsuste tegevuse ja otsuste sisulise kontrolli ja kinnitamise kohta käivaid norme, sest kõigi omavalitsuste (valla-, maa- ja aleviomavalitsuste) suhtes veneaegsete seaduste määrused põhimõttelt ja mõned isegi redaktsiooniliselt on ühtlased. Ja kuna alevi- ja vallavalitsustele maavalitsus riiklikkude ülesannete täitjana on määratud järelevalvajaks, siis järjekult maavalitsus on kohustatud pidama järelevalvet Aleviseaduse § 153 täitmiseks.

Kahtlemata need nõuded alevi- ja vallavalitsuste otsuste kinnitamise kohta on maksvad ka Elukorterite ehituslaenu ja Koolimajade ehitusfondi seaduse käsitamisel, sest need seadused ei muuda üldist korda. Iseasi on Linnade ja alevite maaga varustamise seadus, kuna see seadus teeb kohuseks linnadele ja alevitele riigilt maade vastuvõtmise, nende korraldamise ja edasiandmise kodanikele, olenemata nende enda initsiatiivist või tahtmisest. See seadus majanduslikult tõstab linnade ja alevite jõukust, on neile hüveks, aga mitte avalikkude kohustiste täitmiseks või mõneks muuks otstarbeks tehtud laenuga koormatiste pealepanemiseks. Oieti linna- ja alevivalitsused selle seaduse täitmisel etendavad vahemehe osa.

Eeltoodust tuleb tulla lõppjäreldusele, et omavalitsuste vastavad järelevalveasutised on kohustatud kontrollima järelevalvele alluvate omavalitsuste üksuste tegevust nii, kuidas määravad vastavad seadused. Järelevalveasutistel pole õigust talitada oma heaksarvamise järele, ega kalduda kõrvale seaduslikust korrast. Ja seepärast Pvl. artikli autori küsimust — „mis mõte maavolikogul on segada niisugustesse toimingutesse“ — tuleb arutada õiguspoliitilisest, aga mitte õigusdogmaatilistest seisukohast.

K. V.

E. Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

E Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 6. mail 1932. a. Liidu büroo ruumes

Koos 7 juhatuse liiget.

P. 1.

Seisukoha võtmine Põllutöökoja ettepaneku kohta kinnisvaramaksu vähendamise asjus.

Põllutöökoda on pööranud Majanduse-

ministeeriumi poole, et maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu vähendataks senise 20% asemel 50% võrra ja et maksu alandamist veel pikendataks 1932. a. kohta, millise ettepaneku ministeerium on saatnud Liidule seisukoha võtmiseks.

Juhatus asub seisukohale, et möödunud 1931. a. kohta ei saa üldse kõne alla tulla maksu vähendamine, kuna maks

juba saadud ja ka kulutatud. Mis puutub maksu alandamisse ja pikendamisse 1932. a. kohta, siis arvab Liidu juhatus selle kohta järgmist:

On õige Põllutöökoja seisukoht, et talundite sissetulekud ja ühes sellega maksuvõime on langenud järsult ja langetav võib olla veelgi, kuid Liidu juhatus ei poolda seisukohta, et põllupidajate maksukoorma kergendamine peaks sündima maaomavalitsuste, eriti just valdade kulul, kuna vallad küllaltki suure osa oma sissetulekust saavad kinnisvaramaksust. Et mitte halvata maaomavalitsuste, eriti valdade korralikku tegevust, ei saa Liidu juhatus pooldada maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu alandamist. Küll aga pooldatakse põhimõtteliselt põllupidajate maksukoorma vähendamist ja Liidu juhatus arvates peaks see sündima tulumaksu arvel, mille järele tulude vähenemise all ei kannataks üksi maaomavalitsused. Pealegi oleks viimane seisukoht põhjendatud asioluga, et sellega väheneks tulumaksu, kui üldse ebamäärase maksu osa ja kerkiks esile kinnisvaramaksu, kui õiglasema ja süstemaatilisema maksu tähtsus. Eeltoodud seisukoht otsustatakse teatada Majandusministrile.

P. 2.

Eesti Panga aktsionäride täiskogu koosolekule 24. mail s. a. valitakse Liidu esinajaks esimees H. Lauri.

P. 3.

Seisukoha võtmine Elistvere vallavalitsuse kirja kohta maksude sissenõudmise asjus.

Elistvere vallavalitsus on pööranud Liidu poole palvega, et võetaks kaalumisele küsimus, kuidas võimalduks maksude, eriti isikumaksu, kättesaamine isikutelt, kes ei oma varandust, ega ole ka kindlas teenistuses.

Selles asjas otsustatakse pöörata märjukirjaga Kohtu- ja siseministeeriumi poole, et katsutaks leida abinõusid, kuidas kindlustada vallaomavalitsustele maksude laekumist sarnastelt isikutel, soovitades küsimuse lahendamise võimalustena võtta kaalumisele kas sündtöö kohustuse maksmapaneku võlgniku suhtes või jälle võimaldades vallaomavalitsustele nõudmistega pöörata tööandja poole.

P. 4.

Maavalitsuste teedeosakondade asjaajajate nõupidamise kokkukutsumise küsimus.

Vastavalt sellekohastele soovidele otsustatakse kutsuda nõupidamine kokku 20. ja 21. mail s. a. Harju maavalitsuse ruumides. Nõupidamisest palutakse lubada maavalitsusi osa võtma omi teedeosakondade asjaajajaid ning ühtlasi otsustatakse paluda nõupidamisele ka Teedeministeeriumi esindajaid.

P. 5.

Seisukoha võtmine Põllutööministeeriumi poolt 1932/33. a. avalikkude tööde krediitidega teha kavandatavate melioratsioonitööde korraldamise küsimuse kohta.

Põllutööministeeriumi poolt saadetud tööde kava otsustatakse heaks kiita, kusjuures ühtlasi peetakse soovitavaks, et nimetatud tööd võetaks ette ühtlaselt üle maa kõigis maakondades, vastavalt elanikkude ja töötute arvule, kuid ühtlasi silmaspidades ka tööde otstarbekohasust.

P. 6.

Maakonna põllupidajate võlgade korraldamise komisjonidele plankettide trükkimise küsimus Liidu poolt otsustatakse jaatavalt, vastavalt maavalitsuste poolt soovitud arvul, kuna trükkida otsustatakse lasta J. Zimmermanni trükikojas.

P. 7.

Tartu Ülikooli juubelipidustustele esinajaks määratakse Liidu esimees H. Lauri.

P. 8.

Liidu nõukogu kokkukutsumise küsimus.

Liidu nõukogu järjekorraline koosolek otsustatakse kokku kutsuda 10. juuli ümber Haapsalus. Nõukogu päevakorda otsustatakse võtta referaadid: 1) valla-kohtu, 2) kogukonna ja nende elanikkude vahelise ligema suhte määramise ja 3) marutaudi küsimuse kohta. Nõukogu koosoleku ruumide ja aja kohta ning referentidega läbirääkimine jäetakse peasekretäri hooleks.

Harju Maavolikogu koosolekul 10. ja 11. mail s. a. tulid tähtsamate küsimustena arutusele:

1931/32. a. eelarve kinnitamine.

Maavalitsuselt esitatud eelarve tasakaalus Kr. 481.939.— võeti vastu. Kõnes-

tatud eelarve üldsummas on väiksem 1931/32. a. eelarvest Kr. 156.538.— (24,5% ümmarguselt), maavalitsuse eelarve osas (teedekapitalita) Kr. 98.998.— (32,8%);

Jaosk. tervishoiu arstide ja ämmaemand. abiandm. tasu äärad kinnitati maavalitsuselt ette pandud kujul. Tasumäärade järele saavad arstid tasu: visiit arsti juures 50 snt., visiit haige juurde 1 kr., operatsioonid 50 snt. — 3 kr.; öösel need tasunormid on 50% võrra kallimad. Sõitude eest haigete juure makstakse maavalitsuselt 15 snt. igalt kauguse kilomeetrit. Peale selle makstakse neile kindlat kuupalka kr. 100 kuus. Maksuta saavad arstidelt abi: maavalits. teenist. olevad isikud, õpetajad, vallasekretärid, vallasekret. abid ja kõik nende perekonnaliikmed, vastuvõttetundidel kooliõpilased, jaosk. elanikud epideemiliste haiguste puhul ja omavalitsuste hoolealused.

Ämmaemandad võivad võtta tasu 2 kr. sünnituselt.

Jaosk. loomaarstide tasu määrade järele, mis samuti kinnitati, tasunormid on 50 snt. — 4.50 kr., kusjuures nõuandmine arsti juures kodus looma ülevaatamata on tasuta.

Palkade vähendamine kõigi maavalitsuse teenistuses olijaile otsustati teostada riigiteenijatega ühisel alusel maavalitsuse ettepaneku kohaselt, kusjuures maavalitsuse liikmed vähendasid enda palka vabatahtlikult samadel alustel.

Sõidu- ja päevarahade normid otsustati ühtlustada riigiteenijate tasunormidega, arvatud välja sõidud raudteel ja maanteedel, kus esimesel tasu on III kl. tariifi järele ja maanteel ühehobuse postitaksi suurus. Maavolikogu ja revisjonikomisjoni liikmetele päevarahad jäeti endiseks, s. o. kr. 3.75 päevas.

Vallasekretäride suhtes otsustati: 1) teenistuse lisatasud jätta maksmata 1931/32. eelarveaasta II poole ja 1932/33. aasta eest terves ulatuses, 2) lubada vallaomavalitsustel 1932/33. eelarveaastal maksta palka vähem määratud normidest riigiteenijatega ühisel alustel, kusjuures arvata palgaks korter, küte ja valgustus Kr. 25 kuus.

Maavalitsuse asutistele tagavarapak. antud laenud otsustati kustutada, kuna uue arvepidamise korra järele pole võimalik laenusid kätte saada, sest asutiste puudu- või üle-

jäägid loetakse maavalitsuse kahjuks või kasuks.

Harjuma tervishoiu nõukogu kokukutsumise, mis määrab nõukogu kokkutsumise, asjade arutamise ja tasude maksmise korra, võeti vastu m/valitsuselt ette pandud kujul.

Õppejõudude valimise õigus maavalitsuse poolt ülalpeetavatele õppeasutistele otsustati anda maa haridusnõukogu võimkonda.

Harjuma rahvamajade võrgukava kinnitati väheste muudatustega. Kava järele saaks Harjumaale 60 rahvamaja.

Sundmäärust Pirita rannas suplemise kohta täiendati keeluga supelda Pirita jõe osas, mis tarvilik uppumisõnnetuste ärahoidmiseks.

Uued turud lubati avada Järvakandi tehaste juures iga kolmapäeval ja Ellamaa turbatööstuses iga teisipäeval.

Uute valdade, Aruküla ja Tuula asutamine otsustati eitavalt, kuna Saku vald, mis kord oli määratud likvideerimisele, otsustati jätta alles.

Samuti otsustati Kehtna ja Lelle valdade piirimuutmise küsimus eitavalt, kuna Kõnmu, Kolga, Triigi ja Ravilä valdade piiride muutmine otsustati jaa'valt.

Kinnisvarade võõrandamisi lubati Rapla, Triigi, Nabala ja Vihterpalu vallaomavalitsustele.

Kose koguduse matmispaiga laiendamise otsustati maavalitsuselt ette pandud ulatuses.

Maavalitsuste teedeosakondade asjaajajate nõupidamine peeti Liidu korraldusel 20. ja 21. mail s. a. Tallinnas, Harju maavalitsuse ruumides.

Nõupidamisele olid ilmunud kõigi maavalitsuste esindajad, nimelt: A. Martinson — Pärnumaalt, K. Intson — Läänemaalt, H. Rabba — Petserimaalt, Th. Sild — Saaremaalt, J. Tann — Võrumaalt, R. Mark — Tartumaalt, F. Steinfeldt — Valgamaalt, R. Reisberg — Virumaalt, Ed. Kõpman — Viljandimaalt, J. Johanson — Järvamaalt ja G. Fiskar — Harjumaalt. Teedeministeeriumi esindajatena võtsid nõupidamisest osa inspektor R. Adams ja raamatupidaja B. Rosen.

Nõupidamise juhatajaks valiti R. Mark — Tartumaalt, Protokollis Liidu sekretär H. Taklai.

Nõupidamisel olid arutusel tähtsamate küsimustena:

1. Teedeosakondade asjaajamise üldine korraldus.
2. Osakonna arvepidamine (rahaline ja materiaalne).
3. Teemeistrite asjaajamine ja selle revideerimise kord.
4. Jõuvankrite registreerimine ja nende järelvalve teostamine.
5. Naturaal kohustuse alusel korraspeetavate teede revideerimise kord.
6. Kruusaukude ja mullavõtte kohta-

de avamise ja tee õgvenduste alla maa võõrandamise ning erateede rajamise kord.

7. Tööliste haigekassa alla arvamise ja sellega seotud asjaajamise lihtsustamise küsimus.

Küsimuste kohta esines sissejuhatava ülevaatega Pärnu maavalituse teedeosakonna asjaajaja A. Martinson, millele järgnesid läbirääkimised ja nende tulemustena kokkuvõtted iga küsimuse kohta eraldi.

Riigikohtu seletusi.

Kas erakoormuste pealepanekuks valla enese tarveteks on seaduslik alus?

Vastus: Jaatav.

Kogukonna koormuste sead. § 9 alusel (VSK k. 2. r.) võib vallavolikogukond enda tarveteks koormusi peale panna ning need kannavad erakoormuste nime. Eri-seaduste põhjal määratakse koormused, mis ei ole sihitud valla enese tarvete rahuldamiseks, vaid riigi- ja teiste administratiivasutiste heaks. Koguk. koorm. sead. § 9 ei ole oma maksvust kaotanud ja seepärast on aluseta seletus, et erakoormuste pealepanekuks valla enese tarvetaks puudub seaduslik alus. Nagu nähtub Riigikogu protokollidest, on küll 1926. a. Küütide seaduse arutusel kaalumisel olnud vallakogukonna erikoormatuste ümberkorraldamise küsimus, kuid seda ei ole siiski soovitavaks peetud. Rahaasjanduse komisjoni seletuskirjas Küütide seadusele loeme: „Kaalumisel oli ka valdade sisemiste vedude ja tarviduste selle alla toomine kuid leiti, et ei ole soovitav selle sea-

duse laiendamine selles suunas, sest valdade sisemisteks tarvidusteks valla elanikkude kohustused põhinevad Koormatiste seaduse alusel vallavolikogude sisemisel korraldusel ja elanikkude vastastikusel kokkuleppel.“ Sedasama on seletanud Riigikogus ka seaduse aruandja (II Riigikogu protokollid, 10. istungjärg 1926. a., lisa nr. 228 ja lk. 2402). See asjaolu, et 1866. a. Vallakogukonna sead. § 10 otsest ei ole juttu vallakogukonna koormustest, ei tähenda veel, et vallavalitsusel ei olnud õgust korraldada neid, kuna Kogukonna koormustest räägib sama sead. § 20, ning § 10 p. 1 järgi kuulub vallavolikogu võimkonda otsustamine kõikide asjade üle, mis puutuvad vallakogukonda. Kogukonna koorm. sead. § 9 ja Vallakogukonna sead. § 10 p. 1 ning Vallavolikogude valimise sead. § 70 järgi otsustab valla erakoormuste üle just vallavolikogu ning eriliste sundmääruste järgi selle asja korraldamiseks ei ole tarvet.

(RkhA t. nr. 534 I — 1931.)

„Õigus“.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus Nr. 25. Valluomavalitsuse kohustusest kaasavadata politseile juurdhuse toimetamisel.

Tuleb ette juhtumeid, kus konstaabel nõuab vallaomavalitsuselt, et viimane asetaks välja vahid tapetu, uppunu jne. valvamiseks tapmise kohta ehk kabeli juure. Valvata tuleb teinekord mitu päeva. Palun teatada, kas konstaabli nõudmine on seaduslik ja kes on kohustatud kandma kulud valvuritele. T. vallasekretäri abi.

Vastus: Kriminaalkohtupidamise seaduse §§ 256, 257 ja 261 järele peab politsei kuni kohtuuriija kohalejõudmiseni võtma tarvitusele kõik abinõud kuritöö või õnnetuse jälgede säilitamiseks. Selle juures on politseil õigus tarbekorral kasutada ka kõrvaliste isikute ja omavalitsuste abi. Sellega on konstaabli nõudmine seaduslik, kuid vallavalitsus on õigustatud nõudma, et valvuritele tasutud kulud läheks eeluurimise toime- tamise kuludena riigi kanda.

Vastutav toimetaja: F. Wellner. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

J. Zimmermann'i trükitud Tallinnas, Lühike jalg 4.